

Veterinærens opgaver med dyrevelfærd ved slagtning og aflivning af dyr

TEKST CHARLOTTE BERG / DVM, DIPLECAWBM, PROFESSOR, INSTITUT FOR HUSDYRENES MILJØ OG SUNDHED SAMT SCAW, NATIONALT CENTRUM FOR DYREVELFÆRD, SVERIGES LANTBRUKSUNIVERSITET (SLU)

Slagtning og aflivning er måske ikke de arbejdsområder, som folk i første gang tænker på i forbindelse med veterinært arbejde med dyrevelfærd, men i praksis har veterinæren en meget vigtig opgave i denne sammenhæng – ikke mindst for produktionsdyr. At investere tid, engagement og ressourcer i at avle dyr på en

måde, der sikrer dyrevelfærden, og siden behandle dem dårligt i deres sidste timer af livet er både uetisk og kontraproduktivt. I artiklen beskrives forskellige aspekter af, hvordan veterinærer kan arbejde med dyrevelfærd ved slagtning og nedslagtning af besætninger.

Ved slagtning

Traditionelt set har mange af de veterinære opgaver i forbindelse med slagtning været fokuseret på at kontrollere fødevarerisikoen ved at syne før og efter slagtningen for at opdage eventuelle sundhedsrisici for mennesker. Det har handlet om at opdage parasitter, infektioner og andre tegn på, at kødet ikke var egnet til at spise.

I praksis har veterinærerne dog i lang tid overvåget dyrenes velbefindende ud fra et dyrevelfærdspektiv, det vil sige kontrolleret, at slagtningen følger lovgivningen om dyrevelfærd med hensyn til opstaldning, bedøvelse og afblødning på slagterierne. Denne opgave blev i praksis mere tydelig i mange EU-lande, da man indførte EUs såkaldte hygiejnepakke – de EU-forordninger, der blev vedtaget i 2004 og trådte i kraft i 2006. Ansvar for dyrevelfærden kontrolleres især ud fra forordningen 854/2004, som omhandler offentlig kontrol af animalske produkter til konsum (4).

Det veterinære ansvar for dyrevelfærden på slagteriet kan siges at være dobbelt. Det handler dels om, hvad der er sket med dyret i den besætning, det kommer fra (Figur 1), og under transporten til slagteriet. Dels om, hvordan dyret håndteres på slagteriet, fra aflæsning via opstaldning og til det bliver drevet frem til bedøvelse og afblødning. Kontrollen med dyrevelfærd i besætningerne varetages i flere af de nordiske lande delvist af andre faggrupper end veterinærer. De tilkalder dog ofte veterinærer, for at de skal komme med prognoser for syge dyr og for at give en medicinsk vurdering. Sådanne dyrevelfærdskontroller kan ske med relativt lange mellemrum, hvilket gør, at kontrolsystemet langt fra er tilstrækkeligt.

Unik mulighed for at tilse dyr

Der er mange produktionsdyr, som ikke har nogen nævneværdig kontakt med veterinærer i hele deres levetid. Det behøver i sig selv ikke at være et problem, så længe dyrene skønnes sunde og raske.

Næsten alle produktionsdyr ender før eller siden deres liv på et slagteri. Derfor har de veterinærer, som på vegne af myndighederne arbejder med den offentlige kontrol på slagterierne, en unik mulighed for at tilse dyr, som ellers ikke ville blive undersøgt ud fra et dyrevelfærdspektiv.

Formålet med slagtningen er naturligvis, at dyrene skal blive til fødevarer, men des-

Figur 1.

Veterinæren besigtiger dyret før slagtning og kan her bl.a. opdage dårlige forhold i besætningen. Billedet viser syn før slagtning på et mobilt slagteri, men det udgør en undtagelse. Det mest almindelige er, at den veterinær, som besigtiger dyrene, ikke befinder sig i besætningen.

være kommer der også dyr, som ikke er blevet behandlet ordentligt og ikke er blevet behandlet i henhold til lovgivningen, og som derfor ikke kan godkendes til konsum. Det er her, veterinæren har mulighed for at reagere. Det kan fx dreje sig om meget magre eller udmattede dyr, om meget tilsmudsede dyr eller om dyr med forvoksede klove eller horn – tilstande, som er opstået i besætningen og ikke på slagteriet. Veterinæren på slagteriet må overgive sagen til myndighederne, som kan aflægge et besøg i besætningen for at vurdere dyrevelfærden. Hvis der ankommer fem magre dyr til slagteriet, er det meget muligt, at der står yderligere 20 magre dyr hjemme i besætningen. Det er derfor vigtigt at blive opmærksom på problemet, inden de resterende dyr udsættes for yderligere lidelser.

Ligeledes skal veterinærerne på slagteriet være opmærksomme på, om der ankommer dyr, som slet ikke burde have været transporteret, fx halte dyr, dyr med store sår eller højdrægtige dyr (Figur 2). Her har ikke bare landmanden, men også chaufføren et ansvar for ikke at transportere dyr, som ikke er egnede til transport.

De centrale svenske myndigheder, Jordbruksverket, har for nylig i samarbejde med bl.a. Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) og Livsmedelverket gennemført kurser og udstukket retningslinjer for, hvordan offentligt ansatte veterinærer bør agere, og hvordan man trækker grænsen mellem, hvad der er acceptabelt, og hvad der ikke er, med hensyn til de dyr, som ankommer til slagteriet i en dårlig forfatning (1,5). Visse dele handler om, hvordan myndighederne skal kommunikere med hinanden, og disse vejledninger kan være af interesse i vores nabolande. Dokumentet kan findes på Jordbruksverket.se. Via samme link kan man også se flere forelæsnings- og vejledninger, hvor vejledningen præsenteres og diskuteres.

Håndtering af dyr på slagteriet

Naturligvis er håndteringen af dyrene på slagteriet en del af veterinærernes ansvar. Det handler bl.a. om, at dyrene skal drives frem på en acceptabel måde, uden overdreven eller forkert brug af stødere og

*Figur 2.
Veterinæren på slagteriet kan opdage problemer med dyr, som ikke burde være transporteret. Sådanne dyr bør, afhængig af problemets karakter, sædvanligvis behandles eller aflives i besætningen.*

heller ikke med slag eller spark. Ligeledes skal veterinæren reagere, hvis et dyr virker medtaget eller skadet efter transporten på en sådan måde, at det skal slagtes hurtigt eller måske aflives på stedet, hvis ikke personalet på slagteriet selv træffer sådanne beslutninger.

Kontrollen af, om dyrene er korrekt bedøvede, er, ligesom andet grundlæggende arbejde med dyrevelfærden på slagteriet, altid virksomhedens ansvar, men det er en del af veterinærernes arbejde at tilse, at det gøres korrekt (Figur 3). Opdager personalet dyr, som viser tegn på mangelfuld bedøvelse? Bliver disse dyr så korrekt bedøvet efterfølgende, så de hurtigt kan aflødes? Reagerer personalet, hvis det viser sig, at udstyret til bedøvelsen ikke fungerer korrekt? Her er der et problem på de mindre slagterier, hvor veterinærerne ikke er til stede hele tiden, mens slagtingen foregår. I de tilfælde, hvor veterinæren kun besigtiger de levende dyr inden slagtingen og kommer senere på dagen for at kontrollere kødet, er der en stor risiko for, at eventuelle problemer med håndteringen af dyrene eller med bedøvelsen forbliver uopdagede. Det er derfor vigtigt, at myndighederne selv på de små slagterier planlægger arbejdet sådan, at veterinærerne i det mindste af og til overværer selve slagtingen.

Støttefunktioner

Ifølge EU-forordningen om dyrevelfærd ved slagting og anden form for aflivning (3) skal hvert slagteri, også de allermindeste, udpege en person, der er ansvarlig for dyrevelfærden, og som samtidig fungerer som kontaktperson til veterinærerne. Dette arrangement har i mange tilfælde vist sig at lette kommunikationen mellem

myndighederne og virksomheden, hvilket i sidste ende er positivt for dyrevelfærden.

I de aller fleste tilfælde har virksomheden og myndighederne samme mål, nemlig at sunde velplejede dyr skal blive til sunde fødevarer. Som en hjælp skal de myndigheder, som har ansvaret for lovgivningen og kontrollen af dyrevelfærden på slagteriet ifølge EU-forordningen (3), også have adgang til en national ekspertise til at hjælpe med videnskabeligt at afklare spørgsmål om velfærd hos dyr på tidspunktet for slagting og aflivning. Hvordan, dette er organiseret, varierer lidt mellem de forskellige lande. I Sverige er ekspertisen placeret på et universitet (SCAW ved SLU) (7), mens det i visse andre lande er en separat funktion hos de relevante, centrale myndigheder.

Det forekommer endda, at veterinærer ansættes direkte af slagteriet som et led i kvalitetsarbejdet i virksomheden. I visse tilfælde fungerer disse veterinærer som ansvarlige for dyrevelfærden på virksomhedens regning, men i andre tilfælde handler det mere om rådgivning til de sluttede producenter og som opfølgning på kvaliteten af produkterne. Selv i denne rolle kan veterinærerne have en betydelig indflydelse på spørgsmål om dyrevelfærd i virksomheden ikke mindst ved vedvarende at minde om, hvor vigtige disse aspekter er for virksomhedens renommé og troværdighed hos forbrugerne.

Endelig skal det nævnes, at veterinærer på myndighedsniveau er involveret ved nybyggeri eller ombygning af slagterier, ved at tegningerne for bl.a. staldrummene skal forelægges og godkendes af myndighederne. I Sverige har de lokale myndigheder altså også et ansvar for at kontrollere

dyrevelfærden på slagterierne, men det arbejde udføres hovedsagelig af dyrevelfærdskontrollanter og som regel bare ved et begrænset antal besøg per år. Fokus ligger så ofte på revision af de forskellige typer af forebyggende instanser og kravet til dokumentation. I de tilfælde, hvor de veterinærer, som er på slagterierne, opdager en mistænksom afvigelse i forhold til reglerne om dyrevelfærd, noget der ikke umiddelbart kan rettes, er det de lokale myndigheder, som står for det videre forløb.

Ved nedslagtning af besætninger

Selv i tilfælde af aflivning af produktionsdyr har veterinæren en vigtig rolle at spille. Af og til tilkaldes veterinæren for at aflive et enkelt sygt dyr, i det mindste når det gælder nødslagtning af heste, men det er fremfor alt i forbindelse med aflivninger i stort omfang, at man efterspørger de veterinære kompetencer (Figur 4). Hvis man fx ser på den internationale dyre-

sundhedsorganisation OIEs anbefalinger om aflivninger ved risiko for smittespredning, spiller veterinæren en vigtig rolle, ikke bare med hensyn til

Figur 4.

Når besætninger skal aflives, er det den udpegede veterinærs opgave at sikre dyrevelfærden. Billedet viser en kalkunbesætning, der er smittet med salmonella, og som på korrekt vis aflives med kuldioxidgas direkte i huset, uden at fuglene først behøver at blive indfanget og håndteret.

risiko for smittespredning, men også med hensyn til dyrevelfærden (6).

Veterinærer anses for at have den viden, som kræves, for at have ansvaret ved aflivning i stort omfang, inklusive sådanne aflivninger, der foretages i forbindelse med større udbrud af epizootier. Det handler således ikke kun om at medvirke ved udvikling af velgennemtænkte beredskabsplaner, der tager hensyn til smittespredning og dyrevelfærd, men også om at planlægge logistikken ved aflivningen og ved sygdomsudbrud og at organisere både personale og dyr. Ud fra et dyreværnsmæssigt perspektiv handler det som regel om at fokusere på håndteringen af dyrene før aflivningen, på bedøvelsen og selve aflivningen og på, hvordan man på en sikker og effektiv måde sikrer sig, at dyrene er døde, inden kadaverne køres væk (2).

Effekten af dyrevelfærd ved veludvalgte beredskabsplaner skal ikke negligeres. Velfungerende systemer til sygdomsovervågning, som tidligt kan gøre opmærksom på og identificere sygdomsudbrud, kan forhindre omfattende spredning af sygdom og derigennem spare mange dyr for lidelse og død. At uddanne personale, som kan hjælpe til ved aflivninger ved epizootier og dermed betone aspekterne ved dyrevelfærd, er en anden indsats, som kan have positiv betydning i flere led. Når et udbrud er et faktum, er det sædvanligvis de relevante nationale eller regionale myndigheder, som udpeger en veterinær, som kan overvåge dyrevelfærden i forbindelse med aflivningerne, og som har ansvaret for at forsyne denne veterinær med det udstyr, der er nødvendigt for at sikre dyre-

velfærden. Den ansvarlige veterinær skal også viderefordre de erfaringer, han har gjort, så disse kan blive indarbejdet i de kommende nationale beredskabsplaner.

Sammenfattende kan man altså konstatere, at veterinæren har en meget vigtig opgave med hensyn til dyrevelfærd i forbindelse med slagtning og aflivning af dyr. Dette kræver kontinuerlig uddannelse, eftersom regler, teknik og vores viden om, hvordan dyr fungerer, er under stadig forandring. ■

Oversat fra svensk af Lotte Frandsen

Figur 3.

Veterinæren på slagteriet har bl.a. som opgave at tilse de kontroller, som personalet foretager af kvaliteten af bedøvelserne.

Referencer

1. Arzoomand N, Berg C. Utbildning för bättre djurskyddskontroll på slakterier. Svensk Vet-Tidn, 2016, 68, 8-9, 49-52.
2. Berg C. The need for monitoring farm animal welfare during mass killing for disease eradication purposes. Animal Welfare, 2012, 21, 357-361.
3. Europeiska kommissionen. Rådets förordning (EG) nr 1099/2009 av den 24 september 2009 om skydd av djur vid tidpunkten för avlivning. Europeiska Unionens officiella tidning L303, 2009.
4. Europeiska kommissionen. Europaparlamentets och rådets Förordning (EG) nr 854/2004 av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda bestämmelser för genomförandet av offentlig kontroll av produkter av animaliskt ursprung avsedda att användas som livsmedel. EGT L226, 2004.
5. Jordbruksverket. Vägledning för kontrollmyndigheter m fl. Djurskyddskontroll på slakteri. Dnr 31-298/11, version 2.0, 2016.
6. OIE (World Organisation for Animal Health). Killing of animals for disease control purposes. Terrestrial Animal Health Code, 2016, chapter 7.6.
7. Steen M, Berg C, Larsson B S, Algers A. Bättre stöd för djurskyddsarbetet på slakterier. Svensk VetTidn, 2013, 65, 6, 25-27.